

**İSLAMCI DERGİLERDE CİNSİYET
KİMLİĞİ VE MODERNLEŞME: KADIN
KİMLİĞİ DERGİSİ ÖRNEĞİ**

GENDER IDENTITY AND MODERNIZATION
IN ISLAMIC MAGAZINES: THE CASE
OF KADIN KİMLİĞİ MAGAZINE

Mehmet Ozan AHNAS

36

İSLAMCI DERGİLERDE CİNSİYET KİMLİĞİ VE MODERNLEŞME: KADIN KİMLİĞİ DERGİSİ ÖRNEĞİ ¹

GENDER IDENTITY AND MODERNIZATION IN ISLAMIC MAGAZINES: THE CASE OF KADIN KİMLİĞİ MAGAZINE

Mehmet Ozan AHNAS ²

Anahtar Kelimeler:

Din Sosyolojisi
İslamcılık
Kadın Çalışmaları
Kimlik
Modernleşme

Keywords:

Sociology of Religion
Islamism
Women's Studies
Identity
Modernisation

¹ Bu makalenin sadece özet kısmı, Uluslararası Yeditepe Bilimsel Araştırmalar Kongresinde, (7-8 Eylül 2024, İstanbul) özet bildiri olarak sunulmuştur.

² Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, Şair Sırrı Hanım Ortaokulu, ozanahnas@gmail.com., ORCID: 0000-0003-2301-9057

Alıntılanmak için/Cite as: Ahnas M. O. (2025) İslamcı Dergilerde Cinsiyet Kimliği Ve Modernleşme: Kadın Kimliği Dergisi Örneği, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 34 (1), 634-650.

ÖZ

Kadın kimliği, sosyolojide ve toplumsal cinsiyet çalışmalarında önemli bir tartışma alanına işaret etmektedir. Bu tartışmalar kadının kamusal ve özel alandaki rolüne, modernleşmesine, tüketim ve moda kültürüne, cinsiyet rollerine kadar birçok alanı kapsamaktadır. Araştırmanın amacı Kadın Kimliği dergisindeki İslamcı kadın yazarların modernleşme ve kadın kimliği hakkındaki görüş ve tutumlarının irdelenmesidir. 1995-1999 yılları arasında aylık yayımlanan Kadın Kimliği dergisinin modernleşme tartışmalarına sık sık yer vermesi bu dergiyi araştırma için önemli bir veri kaynağı haline getirmektedir. Dergi içeriklerinden derinlikli bilgi setlerine ulaşmak istendiği için çalışmada nitel araştırma ve doküman analizi yöntemi kullanılmaktadır. Araştırmada derginin dosya konuları incelenmekte, İslamcı düşünce geleneğinde kadına biçilen roller ve dini referanslar üzerinden bir içerik analizi yapılmaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın problem ettiği esas mesela, dergide modernleşme eleştirisinin nasıl yapıldığına ve kadın kimliğinin hangi dini referanslarla inşa edildiğine dair örüntülerin açığa çıkarılmasıdır. Dergide modernleşmenin karşısında inşa edilen kadın kimliğine ilişkin bütüncül bir bakışın olmadığı söylenebilir. Eğitilmiş ve çalışan kadınlara hitap eden dergide kadının çalışması desteklense de kamusal alanın tamamen erkeklerle tahsis edildiği görülmektedir. İslamcı dergileri ele alan çalışmalarda kadının çalışma hayatındaki konumu, feminizmle ilişkisi gibi meseleler irdelense de modernleşme karşısında İslamcı kadın kimliğinin nasıl tezahür ettiği konusu bakir bir tartışma konusu olarak göze çarpmaktadır. Bu da çalışmayı özgün kılmakta, literatürü bu yönüyle katkılar sunması beklenmektedir.

ABSTRACT

Women's identity has been a critical area of discussion in sociology and gender studies, encompassing various topics such as women's roles in the public and private spheres, modernisation, consumption and fashion culture, and gender roles. The aim of the research is to examine the views and attitudes of Islamist women writers in Kadın Kimliği magazine on modernisation and women's identity. Kadın Kimliği, which was published monthly between 1995-1999, frequently engaged in modernisation debates making it an important data source for this research. In order to reach in-depth information sets from the contents of the magazine, qualitative research and document analysis method were used in the study. The study examines the editorial themes, analyzing the roles assigned to women within Islamic thought traditions and the religious references shaping female identity through content analysis. In this direction, the main problem of the research is to reveal the patterns of how the criticism of modernisation is made in the magazine and with which religious references the female identity is constructed. Findings suggest that the magazine does not present a cohesive or unified perspective on Islamic female identity in opposition to modernization. While the magazine—targeting educated and working women—supports women's participation in the workforce, it also reflects a gendered public-private divide, where the public sphere remains predominantly male-dominated. While existing studies on Islamic magazines have explored women's employment, feminism, and gender roles, the ways in which Islamic female identity manifests in opposition to modernization remain underexplored. This study aims to contribute to the literature by addressing this gap, offering new insights into the construction of Islamic women's identity in the context of modernization.

GİRİŞ

Gündelik ve sosyal hayatta toplumsal bir gerçeklik olarak varlık bulan dini hareketler, modern ve post modern koşullarda da varlığını ve etkinliğini sürdürmeye devam eden sosyolojik bir olgudur. Dini grupların ve hareketlerin sosyal yaşamlardaki etkisinin sosyolojik olarak araştırılması, toplumsal yapının anlaşılmasında bir barometre işlevi görmektedir. Türkiye'nin dini düşünce mirasında yer edinen önemli toplumsal/dini hareketlerden biri de İslamcılıktır. 19.yüzyılda dine dayandırılan ve siyasi bir yorumlama biçimi olarak tarif edilen İslamcılık, tarihsel ve kültürel bir birikimi günümüze kadar taşımış köklü bir düşünce ekolüdür. İslamcılık geleneğini sürdüren hareketlerin Türkiye özelinde dergi, TV kanalı, haber siteleri vb. iletişim kanalları ile yalnızca dini alanla sınırlı kalmayarak birçok farklı alanda faaliyet yürüttükleri görülmektedir. İslamcılar tarafından kadınları konu edinen yayınlar, ikinci Meşrutiyet ile birlikte o döneminde şartları çerçevesinde sınırlı sayıda çıkarılmaya başlanmıştır. 1980 ve sonrası dönemde ise kadınların annelik ve ev hanımlığı konularıyla yetinmeyip kadının toplumsal hayattaki aktif rolüne atıflar yapılmaktadır. Nitekim modernleşmenin dünya genelinde etkinliğiyle oluşan sosyal koşulların etkisiyle, moda, tesettür, makyaj, güzel görünme kaygısı, özgürleşme gibi kadının öne çıkarıldığı bir dönem yaşanmıştır. 19.yüzyılda modernleşmenin etkisiyle sosyo-kültürel atmosferde yaşanan değişim ve dönüşümler ekseninde kamusal alanda kadınların da erkekler ile aynı statüde yer almasına dair düşünceler birçok İslamcı kadın dergisinde görülmektedir (Kırca, 2007, s. 139).

Toplumların eğitimlerinde önemli işleve sahip olan İslamcı dergiler, kadınların verimli bir din eğitimi almalarını hedefleyen bir işlev yürütmektedir (Gün, 2012, s. 241). Bazı İslamcı dergiler ve yayınlar, kadınların ilgi ve beklentilerine yönelik bir anlayış geliştirmişlerdir. Bu dergiler kadınların hem kültürel hem de dini bilgiler açısından beslenmesine katkılar sunmaktadır. Kadın Kimliği dergisi de bu amaçlar doğrultusunda İslamcılığın dergicilik serüveninde önemli bir yayın organı olarak karşımıza çıkmaktadır. 90'lı yıllara gelince kadın dergilerinde çoğunlukla kararlı ve özgüvenli kadın temaları işlenmektedir. Kadınlarla samimi bir diyalog geliştiren bu dergiler, maddi, psikolojik ve duygusal

sorunların üstesinden gelme noktasında kadınlara çözümler sunmaktadırlar. Dönemin İslamcı kadın dergileri, kadınların kamusal alandaki görünürlüğüne odaklanmaktadır. İslam'ın emirlerini anlatıldığı, modernleşmenin oluşturduğu kadın profiline alternatif bir yaklaşım ile bu dergiler kadınların hayatlarında rehber olma amacı taşımaktadır.

İslamcı kadın dergilerinde işlenen konuların yelpazesi geniş tutulmaktadır. Bu durum kadınların dergilere olan taleplerini ve ilgilerini artırmaktadır. Aile ve toplum içerisinde eşleri, çocukları ve diğer kişilerle yaşanan sıkıntılara çözüm amaçlı bu dergilere yönelen kadınlar, değişik meselelere dair güncel bilgilere erişim sağlamışlardır. Serpil Çakır, cumhuriyet öncesi kadın dergilerinin işlevinden söz etmektedir. Onun yaklaşımlarına göre kadının çekimserliğini gidermede ve söz sahibi olmasında bu dergilerin önemli bir işleve sahip olduğu söylenebilir (Çakır, 2016, s. 59).

1990'lı yıllar ve sonrasında modernleşmeyle birlikte gerek feminizm gerekse başörtüsü mücadelesinde kadınların aktif bir rol üstlenmeleri, dergilerin içeriklerinde de değişimlere sebep olmaktadır (Gürer, 2019, s. 23). 1990'lı yılların başında kadın dergileri önemli bir dönüm noktasından geçmiştir. Özellikle gündelik hayatta toplumsal-kültürel değişim ve dönüşümler kadınları etkilemektedir. Bu da İslamcı kadın dergilerinin dönemin sosyo-kültürel şartlarına uygun yeni söylemler geliştirmelerine neden olmaktadır. Kadın hakları ve kadının özgürlüğünü savunan birçok dergi, kadınları sosyal ve kültürel yönden desteklemeye başlamaktadır. Kadınların sosyal hayat içerisinde var olmasını destekleyen, kadının eğitim kanallarıyla kendini geliştirmesine yönelik oluşan sosyal algı İslamcıları da etkilemektedir. Kadının kimliği ve gündelik yaşam pratikleri çerçevesinde dergiler aracılığıyla İslami emirler gündeme getirilerek kadınlara bir yol haritası çizilmektedir.

Bu araştırmada, 1995-1999 yılları arasında İstanbul merkezli olan, toplamda 44 sayı çıkaran 'Kadın Kimliği' dergisi konu edilmektedir. Çalışmada, kadının kamusal hayattaki konumuna yönelik söylemler geliştiren Kadın Kimliği dergisinin erkek karşısında kadını hangi statüye yerleştirdiği ve bunun dini referanslarının neler olduğu analiz edilmektedir. Yanı sıra Kadın Kimliği dergisinde modernleşme eleştirisi yapılırken hangi faktörler öne

çıkarmaktadır? Dergi yazarları modernleşme meselesindeki yorumlarında kadının kamusal alandaki konumlanışını nasıl değerlendirmektedirler? vb. problemler çerçevesinde bir inceleme yapılmaktadır. Bu meyanda Kadın Kimliği dergisi yazarlarının modernleşme hakkında tutum ve yaklaşımlarının neler olduğu, dergi özelinde İslamcı kadın kimliğinin modernleşme karşısında nasıl tanımlandığı vb. meseleler araştırmanın merakını oluşturmaktadır. Araştırmada, bütüncül bir yaklaşım ile sosyal ve kültürel problemler çerçevesinde kadın meselesine ilişkin değerlendirmeler yapılmaktadır. Kadın kimliği dergisi cinsiyet ve modernleşme konularında bir bakış açısı sunmaktadır.

İslamcı kadın dergisi yazarlarının kadının modernleşmesine karşı nasıl bir yaklaşım sergilediği, diğer bir deyişle İslamcı kadınların modernleşme karşısındaki tutum ve görüşleri, kadın kimliğinin toplumsal hafızalarda bıraktığı izlerin İslamcı düşünce ekolündeki yansımalarının ne şekilde olduğu, Kadın Kimliği dergisinin savunduğu düşüncelerin ‘modernleşme ve kadın’ konusu ile ilişkisinin detaylarının neler olduğu çalışma boyunca analiz edilen belli başlı araştırma problemleridir.

Modernleşme, Kadın Kimliği ve İlgili literatür

Modernleşme ve modernlik söylemi sosyoloji literatüründe önemli bir yere sahiptir. Sosyolojinin doğduğu sosyal ve tarihsel koşullar düşünüldüğünde modernleşme kuramı sosyoloji biliminin kuruluşunda ve temel yaklaşımlarında doğrudan etkili olmuştur. Gelenek-modernlik şeklindeki çift kutuplu analizlerde Avrupa’da meydana gelen köklü değişimler ve ortaya çıkan yeni durumlar modern olarak nitelendirilmektedir. Bunun karşısında olan ve modernleşme öncesi dönemi tarif etmek için kullanılan geleneğin kapsamına din olgusu da dahil edilmiştir (Edward Shils, 2002, s. 150). Bahsi edilen çift kutuplu tartışmalarda dinin modernleşmeyle beraber kurumsal ve bireysel boyutta etkinliğini kaybettiği düşünülmektedir. Bu da sosyolojide sekülerleşme tartışmalarına kapı aralamıştır. Ancak değişen sosyal ve kültürel koşullara rağmen din olgusu beklentilerin aksine içerisinde bulunduğu sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik vb. birçok kurumda varlığını sürdürmeye devam etmiştir.

Modernleşme ve modernlik terimleri tanımlanırken

otoritelerin kontrolünden kurtulma, Skolastik Orta çağ düşüncesinin zıddı olan, bilim ve aklın hâkim olduğu bir yönetim tarzı söylemleri öne çıkmaktadır (Cevizci, 2021). Modernlik kavramında ise, dinin yerine akıl ve bilimin geçtiğinin, geleneksel yaşam tarzının terk edilmeye başladığının, sekülerizm ve demokrasi gibi noktaların altının çizildiği görülmektedir (Seyyar, 2007). Kapitalist ve endüstri toplumunun gelişmesiyle toplumsal yapıda ve entelektüel düşüncede yeni bir yaşam biçimi kurgulanmaktadır (Bauman, 2020, ss. 12-13). Modernleşme, Batı dünyasının geleneksel toplumdan rasyonel topluma geçişi, insanın akıl ve bilim merkezli bir yaşam tarzını benimsemesi, dini hayattan seküler hayata geçmesini ifade eden bir süreçtir. Diğer bir ifadeyle modernlik, 17.yüzyılda Avrupa’da başlayan ve küreselleşmeyle birlikte neredeyse bütün kültür ve gelenekleri etkisi altına bir yaşam ve örgütlenme biçimidir (Giddens, 2021, s. 9).

Modernleşmenin toplumsal hayat üzerinde yarattığı etki yeni bir yaşam tarzının önünü açmaktadır. Bu değişim ve dönüşümlerin Müslüman toplumlarını da etkilediği görülmektedir. Muhafazakâr veya dindar toplumlar söz konusu değişim karşısında dirençli bir tutum sergilese de zamanla aklın kutsandığı bir yenileşme süreci etkili olmaya başlamıştır. Modernleşme, kadınların kamusal alanda varlıkları ve sosyal hakları noktasında köklü değişimler yapmayı hedeflemiştir. Modernleşmenin gündelik yaşamda yarattığı bu değişim-dönüşümler, İslamcı hareketin kendi yaklaşımları ve çizdiği sınırlarla yeni bir modern kadın (ev hanımı aynı zamanda eğitilmiş, ilk işi çocuk bakımı olan ancak mahremiyete dikkat etmek şartıyla bir iş sahibi) anlayışını doğurmuştur. Türkiye özelinde geç bir döneme karşılık gelse bile dindar kadınların kamusal alanda görünürlüklerinin artması kadınların söylemlerinde değişimlere neden olmuştur. Son zamanlarda dindar kadınların iş hayatında daha fazla yer edinmesi, modern hayatın gerekleriyle uyumlu ve İslami sembollerin de varlığını sürdürdüğü bir yaşam pratiğini geliştirdiği görülmektedir.

Modernleşmenin ortaya koyduğu toplumsallık, cinsiyet ilişkileri, etik ve estetik değerler İslami kimlik bağlamında hayatın her alanını içine almaya başlamıştır (Göle, 2017). İslamcı bakış bunun farkında olarak modernleşme

karşısında İslam'ın asli unsurlarını koruyarak alternatif bir toplumsallık çabasına girmiştir. Kadının varlığını ve haklarını görmezden gelen ataerkil yaklaşımın aksine kadının belli koşullar altında eğitim, istihdam gibi fırsatlara yaklaşmasına imkân tanıyan İslamcılar, karşılaştıkları değişim ve dönüşüm süreçleriyle bir baş etme arayışına girdiler (İşcan, 2002, s. 45). Yaşanan bu süreçte kadınların İslami algı biçimlerinde de köklü değişimler meydana gelmiştir. Yaşam tarzlarını yeniden anlamlandırmaya çalışan kadınlar, modernlik ile uyumlu ancak İslami unsurları da içinde barındıran gündelik yaşam pratiklerini benimsediler.

Modern ve çağdaş yaşamın görünür yüzü olan kadın, geline bu süreçte geleneksel dini değerlerden uzak, kendini özgün dini değerler üzerinden tanımlayan bir kadın imgesine evrilmiştir. Sosyal, siyasal ve ekonomik düzeyde yaşanan çeşitli değişimlerin biçimlendirdiği bu yeni kadın imgesi, İslamcılığın yaşadığı muhalif ve çatışmacı söylemi belli bir noktaya kadar modernle uyumla hale getirmektedir. Nitekim reformist dini yaklaşımlardaki amaç, dinsel tahayyülü köklü bir değişikliğe uğratmak ve modernlik ile olan uyumunun önünü açmaktır (Yıldırım, 1999, s. 76). Kadınların tesettür, lüks, estetik ve moda ile ilişkisi yeni bir modernliğin ifadesi şeklinde yorumlanmıştır (Haenni, 2011, s. 17). Dindar kadın kimliğinin kamusal alanın doğal bir unsuru olarak görülmesi, kadının İslami değerler ve modern yaşam arasındaki mesafeyi daraltmasına, yeni modern bir muhafazakarlık anlayışının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Elifhan Köse, 2014).

Modern olana karşı itiraz geliştiren İslamcılık düşüncesinde 1990'lı yıllardan itibaren İslami olanın modernleşmesi tutumunun benimsenmeye başladığı görülmektedir (Yıldırım, 1999, s. 99). Nitekim bunda dindar kadınların İslamcılığın kendileri için çizdiği sınırları aşması ve modern yaşamla uyumlu bir gündelik yaşam inşa etme çabasının etkili olduğu söylenebilir. Yeni modernle uyumlu din, moda, lüks, sanat ve tüketim algısı İslamcılıkta daha elit yeni bir İslamlaşma olgusunu geliştirmektedir (Haenni, 2011, s. 130). Dolayısıyla dinin sorunlu gördüğü tüketim, moda ve lüks algısı belli sınırlar dahilinde bireyin ihtiyaçları olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Bu sürecin görünürlüğü de en fazla dindar kadınların yaşam biçimleri

üzerinden izlenebilmiştir.

Modern olarak kurgulanan cinsiyet kimlikleri, bireyin özne ve nesne belirsizliklerini ortadan kaldırarak kişilere güvence vermektedir (Özyurt, 2012, s. 194). Modernlik algısında cinsiyet kimliği kişinin tercihiyle gerçekleşmektedir. Bu yönüyle modernlikteki cinsiyet olgusu, kadınlık ve erkeklik rollerinin toplumların sahip oldukları inançlarla desteklenip pekiştirildiği gerçeğini ıskalamaktadır. Nitekim kimliği sosyal süreçler oluşturmaktadır. Kimliğin şekillenmesi sosyal yapılar tarafından biçimlendirilmekte, kimlikler, idame ettirmek ve değiştirmek suretiyle sosyal yapılardan etkilenmektedirler (Berger & Luckmann, 2008, s. 250).

Kimlikler toplumsal dünyanın içerisinde üretilir ve içselleştirilir. Diğer bir ifadeyle kimlikler, gündelik hayat içerisinde üretilmekte, dışsallaştırılmakta, nesnelleşmekte ve içselleştirilmektedir (Metin, 2011, s. 76). Kadın kimliği, bir kız çocuğunun nasıl kadın olacağını öğrenmesi ve bir anne olarak toplum tarafından kendisinden beklenen rolleri içselleştirmesiyle oluşmaktadır. Kadın kimliği, kadınların kendilerini tanımlamalarına; bireysel zevk, arzu ve özlemlerini, dolayısıyla kişisel kimliklerini gerçekleştirme biçimlerine karşılık gelmektedir. Geleneksel ve ataerkil toplumlarda kadın kimliği, sosyal olarak görenekler, töreler, toplumsal baskılar ve kamusal dışlanmalarla yapılandırılmaktadır (Metin, 2011, s. 84). Kadın kimliğinin nasıl üretildiği ve aktarıldığı meselesi, toplumsal cinsiyet çalışmalarında önemli bir tartışma konusudur. Erkek ve kadının farklı eğilimler, yetenekler, duygusal ve bilişsel özellikler taşıması gerektiği anlayışı, kimlikleri zaman ve mekân içinde sosyal bir ürün olarak kodlanmaktadır.

Kadın Kimliği dergisinin, Müslüman kadın kimliği söylemine sahip olduğu söylenebilir. Dergi içeriklerinde kadınların dinsel hayat pratiklerinde yaşadıkları sorunlara odaklanmaktadır. Türkiye özelinde İslami feminist söylemin ve dünya genelinde feminist hareketlerin İslam'ın yücelttiği kadına zarar verdiği düşünülmektedir. Dergi yazarlarının ürettikleri yeni kadın söylemleri, dönemin şartları ekseninde İslami-Feminist hareketin argümanlarının yeniden yorumlanmasında önemli rol oynamaktadır (Çekin, 2019, s. 7). Kadının ekonomi, siyaset ve medya gibi kamusal alanlarda görünürlükleri üzerinden geliştirilen

kadın kimliği söylemi, modernleşmeye birlikte kadının toplumsal, siyasal ve ekonomik alanda bir nesne gibi araçsallaştırıldığını göstermektedir.

Dergi içeriklerine bakıldığında bazı yaklaşımların modern parametrelerle kesiştiği görülmektedir. Nitekim kadının kamusal alanda görünürlüğünün önemine dikkat çekilen yazılarda kadının çalışması belli şartlar çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu yönüyle de yeni İslamcı kadın kimliği ekseninde kadınların mahremiyet sınırları içeresinde bir iş sahibi olabileceği vurgulanarak, ilk görevi anne ve eş olan kadının kamusal alandaki varlığının önü açılmaktadır. Modernleşmenin ortaya attığı kadın hakları Müslüman kadın haklarına dönüştürülmekte, böylelikle ataerkil düşünce sistemi eleştirilmektedir. Modernleşmenin iddia ettiği sınırsız bir kadın algısı kabul edilmemekte, İslam dininin kadına verdiği hakları kullanmasında bir sakınca da görülmemektedir. Bütün bunlara dair dergi yazarlarının yaklaşımlarını dini referanslarla açıklamaya çalışması da göze çarpmaktadır. Bir yandan modernleşme eleştirisi yapılmakta diğer yandan modern algıda kadına verilen haklar İslam'ın çizdiği sınırlarla yeniden kurgulanmakta, modernleşmenin kamusallıkla kadını araçsallaştırdığı algısı da reddedilmektedir.

İslamcı dergileri ele alan çalışmalarda kadının çalışma hayatındaki konumu, feminizmle ilişkisi gibi meseleler irdelense de modernleşme karşısında İslamcı kadın kimliğinin nasıl tezahür ettiği konusu bakir bir tartışma alanı olarak göze çarpmaktadır. İslamcı dergileri ele alan birçok kitap, tez ve yayından bahsetmek mümkündür. İslamcı dergilerin konu edinildiği *Bir Başka Hayata Karşı: 1980 Sonrası İslami Dergilerde Meseleler, Kavramlar ve İsimler* (Sunar,2019) adlı editoryal çalışma, bu alanda yapılmış kapsamlı araştırmalardan biridir. Bu çalışma, 2013 yılında İLEM tarafından yürütülen ve 1908'den günümüze İslamcılığın yüz yıllık seyrini incelemeyi hedefleyen "İslamcı Dergiler Projesi"nin sonuçlarına dayandırılmaktadır. Aynur İlyasoğlu'nun *Örtülü Kimlik İslamcı Kadın Kimliğinin Oluşum Ögeleri* (2020) adlı çalışması, kadın kimliği inşasının irdelendiği önemli araştırmalardan biridir. Çalışmada, İslamcı kadınların kimlik inşa sürecinin yorumlanmasında Müslüman/İslamcı kadınların modern tanımlamaları yeniden nasıl biçimlendirdiklerine odaklanılmaktadır. Yazar'a göre

kadın kimliğinin anlaşılmasında zihinlere yerleştirilmiş geleneksel kadın/modern kadın figürlerinin çatışmasını tartışmak gereklidir.

Araştırmanın konu ve kapsamıyla ilişkili önemli çalışmalardan biri de Esma Namlı Çekin'in *Siyasal İslamcılık ve Feminizm Bağlamında Kadın Kimliği'nin Konumu ve İnşası: Kadın Kimliği Dergisi'nin İncelenmesi* (2019) başlıklı yüksek lisans tezidir. Namlı çalışmanın amacını şöyle ortaya koymaktadır: "kadın hareketinin yükselişe geçtiği 1990'lı yıllarda, Kadın Kimliği dergisinin, Türk kadınına biçtiği toplumsal rol ve çizdiği kimlik sınırlarından yola çıkarak kadının kamusal alanda konumlandırılışını incelemektir." (Namlı, 2019, s.4). Niteliksel içerik analizi yönteminin kullanıldığı araştırmada ulaşılan sonuçlardan biri dergide İslamcı tezlerin yoğun bir biçimde işlendiği ve toplumsal cinsiyet rollerinin dinî referanslarla oluşturulmaya çalışıldığıdır. Fadime Yıldırım'ın *1980 Sonrası İslamcı Dergilerde Kadın ve Kadının Çalışma Hayatı: Kadın Kimliği Dergisi Örneği* (2021) adlı çalışmada 1980 sonrası dönemde kadının çalışma hayatı, Kadın Kimliği dergisi örneğinde ele alınmaktadır. Bu meyanda Kadın Kimliği dergisinin 1995-2000 yıllarını kapsayan dönemdeki çalışmaları analiz edilmektedir. Araştırmanın ulaştığı sonuçlardan biri İslamcı olarak tanımlanan Kadın Kimliği dergisinin kadının çalışma hayatına ilişkin yaklaşımlarında muhafazakarlıkla ilişkilendirilebilecek söylemlere sahip olduğudur.

Ebrar Beşinci tarafından tamamlanan *Şule Yüksel Şenler: Türkiye'de Modernleşme ve İslamcı Kadın Kimliğinin İnşası* (2017) başlıklı tez, kadın kimliği dergisinin kurucu yazarlarından biri olarak kabul edilen Şule Yüksel Şenler'in hayatını konu edinmektedir. Çalışmanın amacı Şenler'in ortaya çıktığı toplumsal ve tarihsel zemini incelemek, Türkiye'de modernleşme ve İslamcı kadın kimliğinin inşa sürecini açığa çıkarmaktır. İslamcı kadın dergilerindeki kadın kimliğinin irdelendiği çalışmalardan bir diğeri de Sevgi Pınar Zeydan'ın yaptığı, *Türkiye'de İslamcılık ve Şehirli Dindar Kadın Kimliği: Şadırvan Dergisi Örneği* (2019) adlı tez çalışmasıdır. Yazar kadrosunun tamamen kadınlardan oluştuğu ilk dergi olan Şadırvan'da ortaya konulan İslamcı kadın kimliğini inceleyen Zeydan, bu dergideki toplumsal rol dağılımlarına, ailenin ve toplumun İslami ahlak sistemi içinde nasıl

olması gerektiğine dair içeriklere odaklanmaktadır. Diğer bir ifadeyle Zeydan bu çalışmasında dergi özelinde şehirli dindar kadın kimliği öğelerinin nasıl oluştuğu ve İslami hareketin kadın aktörlerinin kamusal alanda ne kadar görünmesi gerektiğine yönelik tartışmalar yürütmektedir (Zeydan, 2019, s. 4). Zeydan’a göre *Şadırvan* “üretilen İslamcılığın yeniliğe ve çağdaşlaşmaya ters düşmesi sebebiyle içerik üretmede zorluk yaşamış ve tekrara düşmüştür.” (Zeydan, 2019, s.140). Ona göre yazar kadrosunun çoğu eğitilmiş ve çalışan kadınlar olmasına rağmen kadın okuyuculara anne veya eş olma durumundan sonra bir iş sahibi olunabileceğinin belirtilmesi bu durumun bir sonucudur.

Fatma Aytekin’in *Kadın Kimliği ve Pazartesi Dergileri Bağlamında Kadın Meselesi* (2021) başlıklı tezi, Kadın Kimliği dergisinin konu edinildiği önemli çalışmalardan biridir. Aytekin, araştırmasında 1990’larda Türkiye’de gelişen İslami kadın hareketi ekseninde kadın-kamusal alan bütünleşmesi konusunu tartışılmaktadır. Diğer bir ifadeyle çalışmada Kadın Kimliği ve Pazartesi dergileri özelinde kadının kamusalılığı konusunda feminist İslamcı kadınların nasıl bir söylem, politika ve talep geliştirdikleri ortaya koyulmaya çalışılmaktadır. Yazara göre Kadın Kimliği dergisinde kadının iyi anne ve iyi eş olma kimliklerini kuşanması için gayret gösterilmektedir (Aytekin, 2021, s.103). Araştırmada ulaşılan sonuçlarından bazıları; “Kadının eğitimi her iki dergide önemsenen ve öncelenen bir konudur. Kadının çalışma hayatına ve siyasal alana katılımı ise Pazartesi dergisinde desteklenirken, Kadın Kimliği dergisinde bu durumlar bazı şartlara bağlı olarak desteklenmiştir.” şeklinde sıralanmaktadır (Aytekin, 2021, s.103). Aytekin, zaman zaman iki dergiyi karşılaştırmalı analiz ederek, önemli veriler sunmaktadır. Bu da onun çalışmasını şimdiye kadar bahsi edilen araştırmalardan farklılaştırmaktadır.

Kadın Kimliği dergisi özelinde yapılan çalışmaların çoğunlukla kadının çalışma hayatındaki rolüne odaklandığı görülmektedir. Diğer bir deyişle bu dergi genellikle kadının kamusal alandaki konumlandırılışı incelenmektedir. Bu çalışma, kadın kimliğinin dini referanslarla tanımlanıp açıklandığı Kadın Kimliği dergisinin modernleşme meselesindeki bakış açısından yola çıkarak, dergide işlenen toplumsal cinsiyet rollerinin ve kadın söyleminin

zihinsel haritasını çıkarmayı amaçlamaktadır. Kadın Kimliği dergisinin ele alındığı sınırlı sayıdaki tezlerden ve makalelerden faydalanan bu araştırmanın, problem ettiği meseleler ve ulaştığı sonuçlarla kadın kimliği ve modernleşme konusunda İslamcı dergilerin araştırıldığı çalışmalara katkılar sunması beklenmektedir.

YÖNTEM

Kadın Kimliği dergisinin 44 sayısı ve dosya konularını inceleyen bu çalışmada yazılan yazılar üzerinden derinlemesine bir analiz imkânı sağladığı için nitel bir yöntem tercih edilmiştir. 1995-1999 yılları arasında yayın yapan derginin içeriği, doküman analizi ile yorumlanmaya çalışılmıştır. Doküman analizi, yazılı materyallerin incelenmesini kapsamaktadır (Şimşek & Yıldırım, 2016, s. 189). Yazılı belgeleri ve görsel imgeleri gözlemleme sonucunda ortaya çıkan nitel veri, betimsel olarak özetlenir ve yorumlanır (Neuman, 2022, s. 233). Betimsel analizde çalışmanın konusu olan kadın kimliği ve modernleşme belli başlıkları öne çıkarmıştır. Bu temalar ve başlıklar ekseninde İslamcılık söyleminde kadın kimliğinin modernleşme karşısında nasıl kurgulandığı irdelenmiştir.

Bu çalışmada aşağıdaki problemlere cevaplar aranmaktadır:

1. Kadın Kimliği dergisinde modernleşme eleştirisi yapılırken hangi faktörler öne çıkmaktadır?
2. Dergi yazarları modernleşme meselesindeki yorumlarında kadının kamusal alandaki konumlanışını nasıl değerlendirmektedirler?
3. Dergide modernleşme karşısında hangi toplumsal cinsiyet rolleri vurgulanmaktadır?
4. Dergide inşa edilen kadın kimliğinin İslamcılık düşünce ekolüyle ilişkisel bağ söz konusu mudur?
5. Kadın kimliğine dair ortaya atılan söylemlerin dinsel referansları nelerdir?

Temaların belirlenmesi ve yorumlanmasında dergi yazarlarının modernleşme hakkında yazılarına sık sık yer verilmiştir. Dergi yazılarına ulaşmak için İslamcı Dergiler Projesi’nin yayınladığı dergi içeriklerinden faydalanılmıştır. Derginin pdf formatına ulaşmanın mümkün olmaması, dergi yazılarının taranması ve incelenmesi sürecini

zorlaştırmıştır. Ancak ‘İslamcı Dergiler Projesi’ kapsamına alınan Kadın Kimliği dergisinin 37 sayıyla dijital ortama aktarılması bu zorluğa aşmaya yardımcı olmuştur.

Derginin 44 sayısının tamamının taranıp analiz edilmesi çalışmanın kapsamı ve sınırları dahilinde mümkün gözükmemektedir. Bundan ötürü çalışma modernleşme konusu bağlamında yazılan yazılar ile sınırlı tutulmuştur. Böylelikle araştırmacının problem ettiği meseleler çerçevesinde daha derinlikli bilgi setlerine ulaşmak hedeflenmiştir. Modernleşme konusuyla ilintili verileri topladıktan sonra, derginin kadın yazarlarının bakış açılarından çıkarılan sonuçlar belli başlıklar altında yorumlanmaya çalışılmıştır. Modernleşmeye hangi noktalarda itiraz edildiği, modernleşmenin ürettiği kadın kimliği anlayışının nasıl yorumlandığı, İslamcı kadın kimliğinin dergide ne şekilde kurgulandığı vb. araştırma soruları betimsel analize tabi tutularak yorumlanmaktadır.

ARAŞTIRMA BULGULARI

İslamcı Yayıncılık ve Kadın Kimliği Dergisi

İslamcılık düşüncesi, Türkiye’de 19. yüzyılın sonlarında Mısır, İran ve Pakistan’da yaşanan gelişmelere, Afgânî ve Abduh gibi düşünürlerin bıraktığı geleneğe dayanmaktadır. Yanı sıra Mehmet Âkif, Eşref Edip ve Babanzade Ahmed Naim gibi aydınların çıkardığı Sırât-ı Müstakim/ Sebîlürreşâd dergisi İslamcılığın Türkiye’deki ana mecrası olarak kabul edilmektedir (Kara, 2001, s. 27). İslamcıların dönemin imkanları çerçevesinde kullandığı yayın organları arasında en etkili ve sürdürülebilir olanı dergiler olmuştur. Bu dergiler, belli bir doğrultuda İslamcılık düşüncesinin temel dayanaklarını ve gayesini ortaya koymuş, dönemin ulusal ve uluslararası dinamiklerini yansıtmışlardır (Budak, 2020, s. 122). Osmanlı devletinin 18. yüzyılda matbaayı kurması ve geliştirmesiyle Türkiye’de dergiciliğe başlandığı söylenebilir (Maden & Altunbay, 2016, ss. 1-2). İslamcılar ise II. Meşrutiyet döneminde çıkmaya başlayan dergiler ile birlikte yayın serüvenine dahil olmuşlardır. İslamcılığın Türkiye’deki yayın serüvenine paralel olarak dergilerin yaygınlaşması, bu dergilerde İslamcılık düşüncesiyle sınırlı kalmayarak birçok sosyal ve kültürel meseleye dair yazılar yayınlanmıştır.

Urvetül Vüska dergisi İslamcı düşünce geleneğinin

dünyaya yayılmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Türkiye’deki ilk İslamcı dergilerden kabul edilen Sırât-ı Müstakim dergisi, bu ekolden beslenmektedir (Asım Öz, 2016, s. 77). Bu yıllarda yayın hayatına başlayan diğer dergiler de dönemin gündem konularına dair bilgiler sunup, İslamcılık düşüncesinin yol göstericiliğini yapmıştır. Dini ve edebi konuları İslam dini perspektifinden okuyucularına sunan İslamcı dergiler (Subaşı, 2016, s. 52), modernlik düşüncesine alternatif bir yaşam tarzı ortaya koymaktadır. Bu dergiler, gündelik hayata dair birçok sosyal probleme ilişkin sorgulamalar yapmakta, kimi dergiler bazı cemaat/ tarikatların yayın organı şeklinde bir işleyişe sahip olmaktadır kimileri de bağımsız bir biçimde yazarların kendi imkanlarıyla yayınlarını sürdürmekteydiler.

İslamcı düşünce seyrinin gelişiminin önemli kaynaklarından biri olan İslamcı dergiler, dönemin yakın tarihinde gerçekleşen olaylar hakkında bilgiler veren, dini kavramların nasıl şekillendiğine dair bilgiler sunan önemli kaynaklardır. Türkiye’de İslam düşüncesinin kırılma noktalarını anlamada İslamcı dergilerin gelişim serüvenlerini takip etmek gerekli görülmektedir (Özdemir & Hakyemez, 2023, s. 598). Türkiye’nin tarihsel, siyasi ve sosyal koşulları (Modernleşme olgusunu gündelik yaşamdaki etkisi, siyasi belirsizlikler ve kargaşa, Dünya’da İslamcı hareketin yükselişi ve bunun Türkiye’ye yansımaları vb.) İslamcı dergiciliğin gelişim seyrinin belirlenmesinde önemli etkilere sahiptir. Bu yönüyle İslamcı dergiler, Türkiye’nin siyasi tarihine ve dinin toplumsal hayattaki tecrübesine tanıklık etmektedir.

Dini referans olarak kabul eden ve İslam’ı sosyal hayatın güçlü bir parçası kabul eden bu dergiler Türkiye’de dinsel düşüncenin gelişmesine ve canlanmasına önemli katkılar sunmuşlardır. Necip Fazıl Kısakürek’in ‘Büyük Doğu’ dergisi, Nureddin Topçu’nun ‘Hareket’ dergisi, Sezai Karakoç’un ‘Diriliş dergisi’, Nuri Pakdil’in ‘Edebiyat’ dergisi bu süreçte öne çıkan dergilere örnek olarak gösterilebilir (Koroğlu, 2016, s. 16). İslamcı dergileri konu edinen araştırmalar İslamcı yayın sürecini çeşitli açılardan farklı sınıflara tabi tutmuşlardır. Doğrudan İslamcı dergi niteliğinde kabul edilmeyen Milli Türk Talebe Birliği, Akıncılar Derneği, İmam Hatip okulları, Yüksek İslâm Enstitüleri gibi yayın organları da İslamcı dergi kategorisine dahil edilmiştir. İslamcı dergileri 1908-

1925, 1925-1943, 1943-1960, 1960-1980 ve 1980 sonrası olmak üzere beş dönemde inceleyen Köroğlu, “T  rk  l  k, Batıcılık, İ  l  mcılık” gibi fikir akımlarını, dergilerin kendi düşünce dünyalarını yansıtma biçimleri olarak görmektedir (Köroğlu, 2016, s. 18). Sebilürreşad ile ba  slayan İ  l  mcı dergicilik serüveni Beyan’ul Hak (1908-1902), Volkan (1908-1909), İ  l  m Mecmuası (1914-1918), Mahfil (1919-1926), Mihrab (1923-1925) dergileriyle çeşitlenmiştir.

1925 yılında y  r  rl  ge giren Takrir-i S  k  n Kanunu ile dergicilik serüveninde Ali Bulaç’ın ifadesiyle “derin bir uyku dönemi” yaşamış ve 1940’lı yılların ba  larına kadar bu süreç devam etmiştir. Dergicilik açısından diğer bir kırılma noktası 1960 askeri darbesi olmuştur. 1960’lı yıllardaki yeni anayasayla birlikte özgürlüklerin geniş tabanlara yayılması önceki dönemlere kıyasla daha farklı özellikler, yenilikler ve canlanmalar getirmiştir. 1980’li dönemde ise radyo ve televizyon sektörünün yaygınlaşması, İran kökenli İ  lam devriminin ürettiği söylemler, dergi içeriklerinde değişimler meydana getirmiştir (  elik, 2019).

1995 yılında “Kadınımız Sosyal Kimliğini Sorguluyor” dosyasıyla yayın hayatına ba  slayan Kadın Kimliği dergisi, herhangi bir dini gruba bağlı olmadan 2000 yılına kadar yayınlar çıkar mı   İ  stanbul merkezli bir dergidir. Hayata Farklı Bakış ve Hayata D    nerek Bakış sloganlarını   ne çıkaran dergide İ  mail Karakoç, Şule Yüksel   enler ve Nurgül Gök gibi önemli isimlerin   ne çıktığı görülmektedir.

Dergide “Batılı kadına eleştirel bakış, toplumsal cinsiyet rollerinin dini referanslarla yeniden üretilmesi, yüceltilen Osmanlı kadını örnekleri” vb. temaların   ne çıktığı görülmektedir. Dergi yazarları, kadınların modern yaşam tarzı ile yozlaşmasını engellemek adına kadının bir kimlik kazanmasını gerektiğini savunarak dergi için “Kadın Kimliği” isimlendirmesini tercih ettiklerini söylemektedirler (Karakoç, 1998, s. 5). Kadın kimliği dergisini diğer İ  sl  mcı yayınlardan ayıran önemli noktalardan biri derginin okuyucu tavsiyelerine verdiği önemdir. Nitekim dergide zaman zaman okuyucularına yönelik anketler düzenlenerek dergiye katkı sağlayacağı d    n  len olumlu veya olumsuz eleştirilere değer vermişlerdir. Tek bir görüş ve d    n  ceye ba  lı

kalınmaksızın farklı görüşlere sahip d    n  rleri de dergiye yazmaya davet etmişlerdir.

Derginin ilk sayılarındaki takdim yazılarını kaleme alan   mmet Karakoç, bu yazılarda derginin kuruluşunu, amacını ve önemini anlatmaktadır. Derginin en önemli figürlerinden olan Karakoç, derginin başarılı bir şekilde yayınlar yapmasında ve ilerlemesinde etkin görevler üstlenmiştir. Yazılarıyla sesi en fazla duyulan isimlerden olan Karakoç, dergi okurlarıyla da etkili bir iletişim kurmayı başarmıştır. Derginin yayın yönetmenliği yapmış önemli isimlerden biri de   ule Yüksel   enler’dir. Sanattan siyasete pek çok alanda ve farklı gazete ve dergilerde yazılar yazan   enler’in her yazısının odağında toplumu şekillendirme rolü biçtiği kadın yer almaktadır. Kadınlar arasında yazılarıyla ses getiren   enler’in Kadın Kimliği dergisinde yer alması, derginin daha fazla ilgi görmesinin sebeplerindendir (Tezcan, 2019, s. 84).

Kadın Kimliği dergisinde, modernleşme, Batılılaşma, din, toplumsal cinsiyet, laiklik, sekülerleşme ve   a  da  la  ma kavramlarına dair yazılar   ne çıkmaktadır. Sanayi devrimiyle kadın hakları söyleminin yanı sıra modernleşmeyle birlikte güzellik yarışmaları ve tüketim faaliyetleri ile kadınların cinselliği görünür olmaya başlamıştır. Kadın Kimliği dergisi de yaşanan bu iklimin etkisiyle bazı eleştirel söylemler (modern algıda kadın ara  salla  tırılmakta, inşa edilen modern kadın algısı kadınları dinsel hayat pratiklerinden uzaklaştırmakta, kamusal alanda belli dini sınırlandırılmalara tabi tutulmadan kadına tanınan haklar kadını annelik ve eş gibi asıl görevlerine karşı yabancıla  tırmakta)   retmi  , kadının modernleşme karşısındaki konumuna ve kamusal alandaki g  r  n  rl    ne dair İ  sl  mcı bakış açısıyla fikirler ortaya koymuştur.

1. Dergi Ekseninde Modernleşme ve Kadın Kimliği

1.1 Kadın Kimliği Algısı

Türkiye’nin modernleşme serüveninde özellikle Cumhuriyet’in ilan edilmesinden sonraki süreçte İ  sl  mcı dergilerde kadın kimliği konusu önemli bir yer edinmiştir. Kadına dair meseleleri merkeze alan Kadın Kimliği dergisinde çoğunlukla kadına yönelik yazılar kaleme alınsa da kadının içinde yaşadığın toplumun sorunlarına

dair de görüşler dile getirilmiştir. Siyaset ve güncel meselelere ilişkin yaklaşımlarına sahip olan dergi yazarları, kültürel ve siyasal etkinliklerden uzak kalmamak adına kadının toplumsal bir bütünleşmeye ihtiyaç duyduğunu düşünmektedirler. Diğer bir ifadeyle Kadın Kimliği dergisi yazarlarının genel yaklaşımına göre kadının etkileşimde olduğu ilişki ağları yeniden gözden geçirilmelidir. Toplumsal olarak yaşanan süreçte kadının toplumsal cinsiyet rollerinde değişim ve dönüşümler meydana gelmiş, ayrıca kadının kimliği de yeniden inşa edilmiştir. Böylelikle bütüncül bir bakış açısına sahip olan dergi, kadın kimliğindeki birlik duygusunu pekiştirmek istemiştir.

Dergide, modernleşmeyle birlikte toplumsal yaşamda meydana gelen değişim ve dönüşümler (feminist hareketlerin ortaya çıkması, kadın hakları ve kadın erkek eşitliği söyleminin yaygınlaşması, ataerkil düşünce sistemi karşısında kadın kimliğinin yeniden yorumlanması vb.) ile kadına farklı rol ve statülerin verildiği iddia edilmektedir. Dergi yazarlarından Şenler, İslam terminolojisinde kadının asla sosyal bir sorun olarak değerlendirilmediğini ifade etmiştir. Bu meyanda Kadın Kimliği dergisinde kadın meselesinin İslam terminolojisi içerisinde ele alındığı ve Müslüman kadın kimliğinin İslami unsurlar inşa edilmeye çalışıldığı söylenebilir. Kadın kimliği meselesi dergi içinde ayrıca önem verilmiş bir konudur.

Kadın-erkek eşitliğine atıflar yapılan dergi içeriklerinde dini metinlerin belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. İslam'ın kadına verdiği değerin altını çizen Yunus Vehbi Yavuz, kadın erkek eşitliğini şöyle açıklamaktadır: “Ayetin ifadesiyle erkeklerin kadınlar ve kadınların da erkekler üzerinde velayet hakkı bulunmaktadır. Bu açıdan İslam'ın kadının sahip olduğu hakları teslim ettiğini ve erkekler karşısında istismar edilmesini engellediği söylenebilir.” (KK, Ocak 1998, Sayı:30, 12).

Dergide, İslami söylem çerçevesinde Hz. Peygamber dönemindeki kadınların yüceltildiği kadın algısı, kadın kimliğinin genel çerçevesini belirlemektedir. Bu doğrultuda geliştirilen feminizm karşıtı söylem, erkek ve kadının fitraten farklı olduğunun altı çizilerek ifade edilmektedir. Fitrat merkezli inşa edilen kadın kimliği algısının temel unsurları olarak kadının ev içi rolleri öne çıkarılmaktadır. Fitraten edilgen yapıda olan kadın, dış dünyadan

etkilenmeye meyilli hedef kitle konumundadır. Dergi yazarlarından Gülsen Ataseven, cinsiyetin biyolojiye özgü haller olduğunu belirtmekte, kadın kimliğini şöyle tarif etmektedir:

“Ayette ifade edildiği gibi üstünlük ancak takva iledir. Kadın veya erkeğin birbirilerine karşı üstünlükleri söz konusu değildir. Ancak olsa olsa biyolojik veya fitri farklılıklardan bahsedilebilir. Erkek egemen düzende kadının aşağıda görülmesi kabul edilemez. Kadınlar haklarını aramalı ve kullanmalıdırlar.” (KK, Nisan 1995, sayı:2, 5).

Kadını Müslüman kimliğiyle tanımlayan dergi yazarları, İslami metinleri referans alarak kadınların fitrat temelli cinsiyet ayrımı konusunda erkek egemenliğini ve kadının tamamlayıcı rolünü kabul etmemektedirler. Buna karşı kadının Asr-ı Saadet döneminde bilgili ve söz sahibi olduğunu savunmaktadırlar: “O mübarek annelerimizi ve sahabe kadınları yeterince tanımıyor muyuz acaba? Batı kültürünün empoze ettiği Avrupalı kadını değil, Asr-ı Saadet kadını rehber edinmeli ve onun kimliğini taşımamız.” (KK, 1995, Sayı: 27).

Derginin kimlik algısında kadının örtülmesi, gizlenmesi ve yönetilmesi gereken bir konumu eleştirilirken erkeğin rolü göz ardı edilmektedir. Erkeğin eş ve baba rollerine değinilmediği görülmekte, kadının çalışma özgürlüğüne atıflar yapılmaktadır. Erkekten bireysel karar verme yetkisi bakımından farklı olan kadının duygusal, hassas ve kırılgan yapısı ifade edilmekte, kendilerinden beklenen tutum ve davranışlar söz konusu olduğunda iradeli bir duruş sergilemesi beklenmektedir. Ancak dergide kadından kendi önceliklerini eşinin istekleri doğrultusunda değiştirmesi de istenmektedir. Nitekim dergide inşa edilen kadın kimliğinin temeli kadının asıl görevinin eş ve annelik olduğudur. Bu durumu Gülhan Cengiz ‘Kadının Kendini Arayış Sürecinde Annelik’ başlıklı yazısında şöyle açıklamaktadır:

“Neslin korunması ve güçlü İslami bir geleceğin olabilmesi için kadın her şeyden annedir. Evin hanımı ve çoğunun annesidir. Geleceğin öncüsü bilgili, eğitilmiş ve şahsiyetli kadınlardır. Güçlü bir gelenek oluşturmak istiyorsak kadınlarımıza ve kızlarımıza değer vermeliyiz.” (KK, Mart 1995, Sayı:1, 18-19.).

Cengiz’in altını çizdiği söylemlerinde dinin otoritesinden

yararlanılarak kadının annelik rolünün İslam düşüncesiyle eşgüdümlü olduğu savunulmaktadır. Bunun karşısında yer alan ataerkil söylemin toplumsal dokuya kültürel kodlar aracılığıyla ve kadının geleneksel rolleri yüceltilerek işlendiğini söylemek mümkündür.

Eğitimde cinsiyet ayrımını olumlu gören dergi içeriklerinde, eğitim sisteminin modernleşmeyle birlikte Batıcılık ile bütünleşmesine neden olduğu iddia edilmektedir. Dergiye göre karma eğitim yerine kızların ve erkeklerin ayrı eğitim görmesi insanın fitratına uygundur. Dergide yapılan bir röportajda Kur'an kurslarında verilen eğitimin kalitesinin artırılması için neler yapılmalıdır sorusuna şöyle bir cevap alındığı görülmektedir: "İlmihal öğretimi dışında kız öğrencilere ayrı bir sanat, erkek öğrencilere ayrı bir el sanatı öğretilir." (KK, Haziran 1996, Sayı: 15, 33). Dergide kız çocuklarının görev ve sorumlulukları doğrudan ifade edilirken, erkeklerin görev ve sorumluluklarına dair dini vurgulara satır aralarında değinildiği görülmektedir. Karma eğitimin sakıncalarından bahsedilirken kız çocuklarının ahlaki ve dini eğitimlerinin önemi öne çıkarılmaktadır. Bu bağlamda kız çocuklarının ev hanımlığına yönelik eğitimlerinin eksikliğine odaklanıldığı görülmektedir. Kız çocukları için çerçevesi çizilen anne ve eş rollerine dair ideal kadın prototipinin karşısında ideal erkek imgesine dair içeriklere rastlanmamaktadır.

Derginin yayımlanma amacı kadın kimliğini oluşturma çabasıdır. İdeal kadın veya erkek tiplemesinde kadınlardan beklenen rollerin sürekli olarak öne çıkarıldığı görülmektedir. Diğer bir ifadeyle ideal erkeğin taşıması gerektiği vasıflar konuşulmamaktadır. Bu tutumdan yola çıkarak ideallik algısında erkek merkezli bir bakış açısının hâkim olduğunu söylemek mümkündür. Bu meyanda dergi yazarlarından Nurgül Karakoç, ideal Müslüman kadının nasıl olması gerektiği sorusuna eleştirilerini şöyle sıralamaktadır: "Genel olarak ve çoğunlukla İslam'da ideal kadın nasıl olmalı sorularına cevaplar aranmaktadır. Ancak ideal bir erkeğin taşıması gereken nitelikler çok az sorulmaktadır. İslam'daki erkek profilinde Müslümanın diyen erkeğin bunu hayatında yaşaması gerektiğine inanmaktayız." (KK, Ağustos 1997, Sayı: 27, 14.)

Kadın Kimliği dergisinin feminizm ve İslami feminizme

karşı olduğu görülse de ancak bazı yazarların metinlerinde yukarıdaki gibi İslami feminizmin söylemleriyle uygun ifadeler görünmektedir. Kadın Kimliği dergisinde kadının modernleşmesi ve erkeklerle aynı ortamları paylaşması bazı yönleriyle eleştirilirken, bir kadının anne olması ve çocuğuna bakması mesleki kariyerine engel teşkil etmediğini sık sık vurgulanmaktadır. Gülay Göktürk hem gazeteciyim hem de anneyim söyleminin altını çizerek Anneliğin kadının ayrılmaz bir parçası olmadığı düşüncesinden ziyade çocuğun bakımı hususunda anneler kadar babaların da rol alması gerektiği düşüncesi işlenmiştir: "Anne veya baba rolü arasında bir fark görmüyorum. Bir çocuk büyütmeye duygusunu babanın da taşıyabileceğine inanıyorum. Annelik veya babalık doğuştan kazanılan içgüdüsel bir olgu değildir." (KK, Mart 1997, Sayı: 23, 16.).

Kadın Kimliği dergisinde inşa edilen kadın algısında Müslüman kadın için rol model olarak Asr-ı Saadet dönemindeki kadınların örnek gösterildiğini söylemek mümkündür. Kadının modernleşmeyle birlikte zaruri durumlarda ve dini öğretilerin sınırları çerçevesinde bir iş sahibi olabileceği vurgulanmaktadır. Ancak kadının asıl rolleri arasında ev hanımlığı, çocuk bakımı ve eğitimine de sık sık atıflar yapılarak modernleşmenin sunduğu sınırsız bir özgürlüğe sahip kadın imajı da eleştirilmektedir. Kadının toplumsal haklarını genişletme hedefine yönelik iyileştirme çabası içerisinde olan dergide, hâkim cinsiyetçi tutumdan farklı bir eşitlik algısına sahip yazarlar vardır. Yanı sıra toplumsal cinsiyete dair kültürel ön kabuller ve kalıp yargıların doğrudan kabul edilmediği görülse de cinsiyet algısı dinlerin, kültürlerin ve geleneklerin bir ürünü olarak tasvir edilmektedir. Nitekim çocuklara cinsiyet rollerinin ebeveynlerin tutum ve söylemleriyle öğretilmesi gerektiğinin altı çizilmektedir. Geleneksel olarak dayatılan cinsiyet ayrımcılığın eğitimle ortadan kaldırılabilirliğini öne süren dergi yazarları, kadının eğitilmiş olmasına sıkça yer vermektedir.

Kadın Kimliği dergisinde modernleşmenin bizlerden götördükleri üzerinde durulmaktadır. Dergiye göre kadının özgür olması, kadın ve erkeğin kamusal alanda aynı şartlarda çalışması, modernliğin sunduğu bir yaşam tarzıdır. Oysa İslam'da kadının asıl görevi ailesinin ve çocuklarının bakımındır. Aynı zamanda kadının, İslam'ın

mahremiyet sınırlarına riayet etmesi koşuluyla bir iş sahibi olmasında sakınca görülmemektedir. Dergi yazarlarına göre modernlikle kadın bedeni teşhir edilerek araçsallaştırılmıştır. Dergide ailedeki huzursuzlukların başat sebebi olarak kadını toplumun beğenisine sunan modern yaşamın etkilerinden bahsedilmektedir. Dergi, toplumsal olarak yaşanan problemlere atıflar yaparak, kadının İslam'daki rolünü öne çıkarmaktadır. Toplumun inşasını kadının İslami terbiyeye göre eğitilmesinde arayan dergi yazarlarına göre kadın, düşünce üretecek ve topluma hizmet edecek bir konumda olmalıdır.

Nihai olarak dergide kadın kimliği algısı şöyle özetlenebilir;

1. Kadının asli görevi ev hanımlığı ve çocuk bakımıdır.
2. Müslüman kadın için ideal kadın tipolojisi Asr-ı Saadet dönemindeki kadın sahabelerdir.
3. Kadının çalışmasında bir sakınca görülmez ancak modernleşmenin kadına sunduğu sınırsız ve özgür yaşam biçimi eleştirilmektedir.
4. Toplumsal cinsiyetin öğretilmesinde geleneksel normlar (çocuklara cinsiyet rollerinin ebeveynler aracılığıyla öğretilmesi, erkek çocuğun mavi, kız çocuğunun pembe kıyafetler seçilmesi vb.) kabul edilmektedir.
5. Cinsiyet ayrımcılığının engellenmesinde eğitilmiş kadın modeline sıkça yer verilmektedir.
6. Kadının kamusal alandaki varlığında ve haklarını kullanmasında bir sakınca görülmemekte ancak modernleşmenin kadını bu haklar üzerinden araçsallaştırmasına da karşı çıkılmaktadır.

1.2 Modernleşme Algısı

Kadın Kimliği dergisinde modernleşme/modernlik tartışmaları önemli bir yer edinmektedir. Dergi içeriklerinde yazarlar modernleşmeye yönelik sık sık atıflar yapmaktadır. Dergideki hâkim anlayışta modernleşmenin kadın için dezavantajlarından bahsedilmektedir.

Kadının kamusal alana ve çalışma ortamlarına dahil edilmesinin zaruri durumlarda kabul edilmesinin yanı sıra modernleşme sürecinde kadınların kullanılmaya devam edeceğinden söz edilmektedir. Kadının sömürü

amacıyla kullanılmasıyla (Laik/Modern zihniyet, çağdaşlaşma ve uygar bir ülke çabasında kadını bir malzeme gibi kullanmaktadır. KK, 1995, Sayı:3, 12-14).) toplumsal sorunların artacağını düşünen dergi yazarları, modernleşmenin olumsuz etkileriyle boşanma oranlarının, toplumda bireyselleşmenin, kadınlara yönelik şiddet ve suç olaylarının arttığını iddia etmektedirler. Aile bağları üzerinde de olumsuz etkilere sahip olan modernliğin, aile kurumunun kutsallığına zarar vereceği düşünülmektedir. Dergi içeriklerinde modernliğin etkilerinin azaltılması için kadının ailedeki rollerine vurgular yapılmakta, kadının aile bağlarının (Neslin korunması ve güçlü İslami bir geleceğin olabilmesi için kadın her şeyden annedir. Evlin hanımı ve çoğunun annesidir. KK, Mart 1995, Sayı:1, 18-19) güçlendirilmesine yönelik yazıların yazıldığı görülmektedir.

Modernizm konusunun işlendiği Kadın ve Çevre konulu sayıda kimlik meselesi, cinsiyet ve kadın bedeni üzerinden değerlendirilmekte, modernliğin kadın bedenini teşhir etmesinden ötürü İslami değerlere zarar verdiği düşünülmektedir. Kadının değerinin modernleşmeyle birlikte silikleştiği, kadının Batı standartlarına uygun bir model içine sokulmaya çalışıldığı ifade edilmektedir. Nitekim Osmanlı devletinin modernleşme çabaları kadına belli bir oranda zarar verdiği iddia edilmektedir. Bunun karşısında modernlikle uyumlu olabilecek bir anlayışla dergide eğitilmiş kadın (Geleceğin öncüsü bilgili, eğitilmiş ve şahsiyetli kadınlardır. Güçlü bir gelenek oluşturmak istiyorsak kadınlarımıza ve kızlarımıza değer vermeliyiz.” (KK, Mart 1995, Sayı:1, 18-19.) modeli övülmektedir. Derginin birinci sayısında modernleşme yolunda kadının Müslüman kimliğini nasıl inşa etmesi gerektiğinden şöyle bahsedilmektedir:

“Müslüman olduğumuzu iddia ediyorsak büyük ve alim müfessirlerin Kur'an'dan anladıklarına göre bir yaşam sürmeliyiz. Müslüman kadın Resulullah'ın zevceleri gibi olmalı. O mübarek annelerimizi ve sahabe kadınları yeterince tanımıyor muyuz acaba?” (KK, 1995, Sayı:1, 27).

Dergi yazarlarından bazılarının göre modern yaşamın idealize ettiği çağdaşlaşma olgusunda kadın bir malzeme unsuru gibi tarif edilmektedir. Nitekim bu yeni çağdaş yaşam kadını dini ve ahlaki değerlerinden soyutlamaktadır:

Laik/Modern zihniyet, çağdaşlaşma ve uygar bir ülke çabasında kadını bir malzeme gibi kullanmaktadır. Kadının bir sermaye olarak lanse edildiği bu algıda batıldan ithal edilen beşerî hükümlerin öne çıkarıldığını ve Allah'ın hükümlerinin yok sayıldığı düşünülebilir. Müslüman kadın, çağdaş olmak adına kendi dini ve ahlaki değerlerinden soyutlanmalı, özgür bir biçimde kamusal alanda erkeklerle haşır neşir olmalıydı. (KK, 1995, Sayı:3, 12-14).

Şule Yüksel Şenler'in yukarıdaki yaklaşımlarından da anlaşılacağı üzere "Modernleşme ve Batılılaşma" adına kadınların çalışma ortamlarına dahil edilmesi, özgür bir kadın algısı ve kadının ekonomik bir sermaye gibi kullanılması eleştirilmektedir. Derginin yayın yaptığı yıllarda Müslüman ülkelerde yaygınlaşan modernleşme ile Batı modernleşmesi arasında kültürel farklılıkların olduğunu düşünen dergi yazarları, bu ülkelerde modernleşme hareketlerinin kadını kendi kültürümüze ve dinimize yabancılaştırdığını beyan etmektedirler. Bu yabancılaşmaya yönelik çözüm önerileri sunan Nurgül Gök, şunları ifade etmektedir: "Modernlik ve Batının ekonomik ve teknolojik hegemonyasının üstesinden gelebilmek ve bu gidişatı değiştirmek için Batı'nın hayatın amacı olarak gösterdiği hedef ve kabulleri sorgulayıp değiştirerek öz değerler dizisini hayata geçirmelidir" (KK, 1995, Sayı:1,9).

Avrupa'nın kadınlara sunduğu yaşam tarzına yönelik eleştirilere neredeyse tüm sayılarda denk gelmek mümkündür. Batılı olmayan toplumlarda oluşturulan ve belli kalıplarla kadınlara dayatılan yaşam tarzının 'Modernite ve Kadın Kimliği' adlı yazısında eleştiren Gök, moderniteyi şöyle tarif etmektedir:

Modernlik kadınların hakları ve hukukları çerçevesinde kadını güzellik yarışmaları ve moda ile tüketim kültürüne empoze etmeye çalışmaktadır. Bunun için de kadının cinselliği kullanıldı. Batılı olmayan toplumların uygarlık ve modern yaşam arzuları onları Batının vahim durumda olduğu maddi ve manevi unsurlara bağımlı hale getirdi. (KK, 1995, Sayı:1, 8).

Gök'e göre modernlik, kadını tüketim kültürüne yöneltmekte, kadın modernleşme sürecinde bir araç olarak kullanılmaktadır. Modernliğin oluşturduğu kadın algısında kendini güzelliğiyle diğer insanlara

beğendirmeye çalışan ve sınırsız özgürlük ile her türlü tutum ve davranışlar sergileyebilen bir kadın prototipi oluşturulmaktadır. Modernleşmeyle birlikte kültürel bir erozyonun gerçekleştiğini düşünen Ümmet Karakoç, bunun İslam'a ve kadına zarar verdiğini ifade etmektedir. Ona göre geleneklerimiz saygın bir kültürün ürünüdür: "Tarihi açıdan bizler geniş tabanlı hatta mozaik bir kültürü paylaşıyoruz. Tarihi geleneklerimiz oldukça eskiye dayanır. Son yarım asırdır gözle görünür bir kültür erozyonuna maruz bırakıldık. Sonuçta kuşak çatışması ortaya çıktı." (KK, 1995, Sayı:3: 1).

Cumhuriyetin modernlik algısında kadın ilerledikçe ve yenilendikçe çağdaş dünyaya ayak uydurulacaktır. Ülkenin Batı'ya yetişmesini kadın-erkek eşitliğinde gören aydınlar, modernliğin bilimsel açıdan ilerlemek olduğunu düşünmektedir. Ancak dergide yapılan modernleşme tariflerinin bu algıdan farklı olduğu görülmektedir. Hicran Göze 'Genç Kızlar Yetişirken' adlı yazısında modernleşmeyi şöyle tanımlamaktadır:

Modernleşme ve çağdaşlaşma gibi bazı şeylerin peşine takılan toplumumuz, genç kızlara ileride mesut olmalarına engel olacak yanlış telkinlerde bulunmaktadır. Kot pantolonla dolaşmak, barlara ve eğlence merkezlerine takılmak, bikini giymek tavsiye edilmektedir. Modernlik ve çağdaşlık, kendi sanat, musiki ve kültürüyle yeni bir yaşam sunmaktadır. (KK,1997, Sayı:26,16).

Dergi ekseninde çoğunlukla Cumhuriyet'in modernleşme algısının karşıtı bir söylem geliştirilmiştir. Cumhuriyet'in ilan edildiği ilk yıllarda sunulan modernleşmeye olumsuz bakan dergi yazarları arasında kadınlara verilen hakların toplumsal huzursuzluklara sebebiyet verdiği görüşü hakimdir. Modernleşme hareketlerinin kötü yönlerine yoğun bir eleştiri geliştiren dergide, modernlik ile birlikte kadının kültürel ve dini bir erozyona (Son yarım asırdır gözle görünür bir kültür erozyonuna maruz bırakıldı. Sonuçta kuşak çatışması ortaya çıktı." (KK, 1995, Sayı:3: 1) uğradığı dile getirilmektedir. Geleneği yok sayan modernleşmenin aksine dergide gelenek İslam'ın emirleriyle örtüştüğü (İslami sınırlar çerçevesinde kadının eğitimi ve bir iş sahibi olabileceğinin altının çizilmesi) sürece kabul edilmektedir. Bu yaklaşıma göre modernliğin tüm dünyaya sunduğu yeni bir gelenek olan modernleşme,

toplumsal dokuya zarar vermektedir.

Yanı sıra yukarıdaki alıntılardan da anlaşıldığı kadarıyla dergi yazarları modernleşmeyle beraber bazı toplumların mevcut sorunlarını ve düşünsel birikimlerini göz ardı ederek, kendi inanç ve geleneklerine yabancılaştıklarını düşünmektedirler. Onlara göre, modernleşmeyle yaşanan bu süreç, kadını dönüştürme (Kot pantolonla dolaşmak, barlara ve eğlence merkezlerine takılmak, bikini giymek) projesi içermektedir. Türkiye toplumunun Batı'ya göre geri kalması dine dayandırılmakta, geriliğin faturası dine kesilerek din toplumsal kurumlardan tasfiye edilmektedir. Kadın Kimliği dergisinde İslamcılık hareketinin bu durumu önlemeye çalıştığı vurgulanmaktadır. Türk modernleşmesinde geleneksel değerlerin ve kültürel dokunun değişmesini engellemeye çalışan İslamcılık, Müslüman kadın kimliğini yeniden tanımlamak için uğraşmaktadır. Bu amaç çerçevesinde İslamcı kadın dergilerinde modernleşme olgusu yoğun bir şekilde tartışılmaktadır. Çünkü modernleşmenin hedef aldığı en önemli kitlenin kadınlar olduğu ileri sürülmektedir. İslami yapının korunması, nesilden nesile aktarılması görevini kadına veren İslamcı yayınlar, kadının dini ve aile eğitimi misyonunu yüceltmektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

İslamcılık düşüncesi etrafındaki tartışmalar, günümüzde hem Türkiye hem de İslam dünyasında siyasi ve toplumsal gelişmeler çerçevesinde canlılığını korumaya devam etmektedir. Alanda biriken çalışmalarda karşılaşılan önemli eksikliklerden biri tartışılan meselelerin derinlikli bir analizinin yapılmamasıdır. Yanı sıra çoğunlukla genellemeci bir bakış açısıyla verilerin sunulduğu görülmektedir. Bu çalışmada genellemeci yaklaşım sorununu aşmak için İslamcılık hareketi içinde önemli bir kadın dergisi olan Kadın Kimliği dergisi yazarlarının söylemleri ışığında yorumlar yapılmaya özen gösterilmektedir. Nitekim ulaşılan sonuçların tüm İslamcı dergiler için aynı anlamlar taşıdığını söylemek mümkün değildir. İslamcılık düşüncesinin Türkiye'nin düşünsel ve kültürel mirasındaki gelişimini incelemek için sadece belli kaynaklara ve belli dönemlerde yayınlar yapan dergilere bakılarak genel sonuçlar çıkarmak, altından kalkılamayacak bir durumdur. Tüm bu sebeplerden ötürü

elde edilen veriler dönemin sosyo-kültürel koşulları ile sınırlandırılarak yorumlanmaktadır.

İslamcı dergilerin veya Kadın Kimliği dergisinin konu edildiği çalışmalarda kamusal, feminist söylemler, kadının çalışma hayatında yer alması, kadın hareketleri vb. meseleler ele alınmaktadır. İlgili literatür bölümünde bahsi geçen araştırmaların bir kısmında kadın kimliğinin inşası ve bunun modernleşmeyle ilişkisine değinilmektedir. Bu çalışmanın diğer çalışmalardan bu yönüyle farklılaştığı söylenebilir. Nitekim dergide dönemin İslamcılık düşüncesindeki kadın söyleminin zihinsel haritalarına ulaşmak için kadın kimliğinin dini referanslarla nasıl tanımlanıp inşa edildiği ve modernleşme eleştirisinde öne çıkan faktörlerin neler olduğunun analiz edilmesi gerekmektedir. Derginin yayın yaptığı yıllar modernleşme hareketinin Türkiye'de yaygınlaştığı bir sürece tekabül etmektedir. Bu da İslamcılık düşüncesinin kadın kimliği özelinde modern algıya karşı nasıl bir tutum sergilediğinin önemini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla İslamcı dergiler irdelenirken bunların göz ardı edilmesi yapılacak olan yeni çalışmalar için bir eksiklik olacaktır.

İslamcı dergicilikte Müslüman kadınlar arasında İslamcılık söyleminin gelişmesinde önemli katkılar sunan Kadın Kimliği dergisinde toplumsal cinsiyet rollerinin dini referanslarla oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu meyanda Kadın Kimliği dergisinin araştırma örneklemini olarak seçtiği çalışmalarda benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Dergi özelinde kadının kamusal alandaki varlığının tartışıldığı diğer bazı araştırmalarda, kadının çalışma hayatında İslam'ın çizdiği mahremiyet sınırlarıyla yer edinebileceği sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca İslamcı dergilerde kadın kimliğinin nasıl inşa edildiği irdelenen başka bir çalışmada da dergide kadının annelik ve eş rollerinin öne çıkarıldığından bahsedilmektedir. Nihai olarak bu çalışmada da benzer verilere ulaşılmaktadır. Ancak diğer çalışmalarda özellikle dergi yazarlarının modernleşme olgusuna yönelik yaklaşımlarındaki farklılıkların tespitine ilişkin verilere ulaşılmamaktadır.

Kadın Kimliği dergisinde Batı icadı olan modernleşmenin İslamcılık düşünce ile bazı yönleriyle örtüşmediği gerekçesiyle eleştirildiği görülmektedir. Modernleşmenin savunduğu kadın-erkek eşitliği söyleminin İslam'da kadın

ve erkeğin fitraten farklı yaratıldığı şeklinde yorumlanması, Kadın Kimliği dergisini feminist düşüncesinden ayrıştırmaktadır. Nitekim kadının zorunluluk halinde çalışma özgürlüğü olduğu ifade edilirken, kadının ailedeki sorumlulukları da göz ardı edilmeden bu özgürlüğün mümkün olacağı görüşü öne çıkmaktadır. Farklı kesimlerden yazarların görüşlerini okuyucuyla paylaşan dergi, İslam'ın emirlerine ters düşmeyen işlerde ve mecburiyet durumlarında kadınların da çalışabileceklerini vurgulamaktadır. Dolayısıyla dergide kadının kamusal hayatta iş sahibi olması, İslam'ın öngördüğü kadın kimliği ve modernliğin sunduğu kadın modeline uygun bir şekilde ele alınmıştır. Dergide modernleşmenin sunduğu sınırsız kamusalığa karşı bir yaklaşım söz konusu olsa da kadının kamusal görünülüğün silikleştiği ataerkil söylemin aksine kadının belli şartlar altında çalışma imkânı olduğu savunulmaktadır.

Eğitimli ve çalışan kadınlara hitap eden dergide kadının çalışması desteklense de kamusal alanın tamamen erkeklerle **tahsis** edildiği görülmektedir. Nitekim kadınların çalışma hayatlarında nasıl bir yol izleyecekleri dinsel bir zemine oturtulamamış, Kur'an ve sünnetten deliller getirilse de kadınların zaruri durumlar haricinde çalışmaması gerektiği belirtilmiştir. Bu noktada dergi içeriklerindeki bilgilerin kadınlara çözüm sunmada yetersiz kaldığı söylenebilir. Ataerkil söylemle paralel olarak yorumlanan Kur'an ayetleri ve hadisler erkek egemen algıyla özdeşleşmektedir.

Modernleşmenin karşısında inşa edilen kadın kimliğine ilişkin bütüncül bir bakışın olmadığı söylenebilir. Kadın ve erkeğin fitrat temelli tanımlanması, kadının erkeğe göre daha duygusal ve güçsüz olduğu kabulü ataerkil söylem ile ilişkilendirilebilir. Dergide, modern söylemin kadına sunduğu sınırsız özgürlük alanının kadınların ailedeki sorumluluklarını (anne rolü, çocuk eğitimi, ev içi işleri) yerine getirmede aksaklıkları beraberinde getirdiği, İslam toplumundaki düzeni bozduğu iddia edilmektedir. Modern kadın algısına karşı Asr-ı Saadet dönemindeki Müslüman kadın imgesi yüceltilerek, kadının annelik, çocuk eğitimi ve ev işleri gibi rolleri pekiştirilmektedir.

Kadın kimliği dergisinde erkek yazarlarla yapılan söyleşilerde kadının erkeğe itaat etmesi İslami öğretiler ekseninde dini bir emir gibi savunulmaktadır. Bu bakış açısı kadını pasifize etmekte, kadının aile içi rollerine vurgular yapılarak annelik ve ev hanımlığı kutsanmaktadır. Derginin okur kitlesinin iş sahibi ve eğitimli kadınlar olduğu dikkate alındığında kadının idealleri ve beklentilerinin yeterli düzeyde karşılanmadığı söylenebilir. Özel alana hapsedilen kadın algısının karşısında bir tavır sergileyen Kadın Kimliği dergisi, makale içeriklerinde kadını moda, yemek tarifi ve el becerisi gibi konularda bilgilendirmeye çalışmaktadır. Erkeğin gözünü sakınması gibi İslami öğretilerden bahsedilirken kadın üzerinde kurulan denetim ve baskının dolaylı olarak kabul edildiği görülmektedir. Kadınların gösteriştan uzak ve inançları gereği örtünmesi gerektiği vb. sınırlar ayet ve hadislerle temellendirilerek dinsel zemine oturtulma çabası güdülmektedir.

Kadın Kimliği dergisinin çerçevesini İslam ve Batılılaşma tartışmaları oluşturmaktadır. Dergide Müslüman kadın kimliklerin modern dünyaya nasıl entegre olduğu sorusu üzerinde odaklanılmaktadır. Bu hususta İslam'ın kadına yüklediği sorumlulukların altı çizilerek, cinsiyete dayalı bir ayrıştırmanın farklı bir şekilde tezahür ettiği ifade edilebilir. Diğer bir ifadeyle bir yandan modern karşıtı kimlik söylemi diğer taraftan ataerkil söylemle özdeşleşen kimlik algısı dergide sunulan kadın kimliğinin tam bir homojenlik içermediğini göstermektedir. İslamcılığın toplumsal normlar ile dini öğretileri harmanlayan bakış açısı, modern kadına saygı duymakla birlikte kadının ev işleriyle özdeşleştiren bir zihniyetin varlığına işaret etmektedir. Dergide dini metinlere atıflar yapılarak şekillendirilen cinsiyet rollerinin kültürel kodlardan bağımsız olmadığı görülmektedir. Bu meyanda dergide modern yaşamda bahsi edilen kadın haklarının İslam dinindeki kadın haklarıyla aynı görülmediğinin altı çizilmektedir. Müslüman kadına görece bir esneklik imkânı tanıyan derginin dini metinlerin yeniden yorumladığını söylemek mümkündür.

KAYNAKLAR

- Aytekin, F. (2021). *Kadın Kimliği ve Pazartesi dergileri bağlamında kadın meselesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Aytepe, M. (2016). Doğuştan günümüze İslamcılığın Türkiye seyri: bir sınıflandırma denemesi, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 169-199.
- Bauman, Z. (2020). *Modernlik ve müphemlik* (İ. Türkmen, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Berger, P. L., ve Luckmann, T. (2008). *Gerçekliğin sosyal inşası bir bilgi sosyolojisi incelemesi* (V. S. Ögüt, Çev.). Paradigma Yayınları.
- Beşinci, E. (2017). *Şule Yüksel Şenler: Türkiye’de modernleşme ve İslamcı kadın kimliğinin inşası* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Budak, H. (2020). İslamcı dergicilik: Vahdetin içinde bir ses “İslam’ın ilk emri oku” dergisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 117. <https://doi.org/10.36362/gumus.621995>
- Cevizci, A. (2021). *Felsefe sözlüğü*. Say Yayınları.
- Çakır, S. (2016). *Osmanlı kadın hareketi*. Metis Yayınları.
- Çekin, E. N. (2019). *Siyasal İslamcılık ve feminizm bağlamında kadın kimliğinin konumu ve inşası: Kadın Kimliği Dergisi’nin incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelik, C. (2019). İslami gruplarda söylem ve hafıza inşa aracı olarak dergiler (1980 sonrası). İçinde Lütü Sunar (Ed.), *Bir başka hayata karşı 1980 sonrası İslâmci dergilerde meseleler, kavramlar ve isimler Cilt 4: yayıncılık ve dergiler* (ss. 4-29). Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Demir, F. (2012). *Millî görüşte İslamcılık söylemi: Millî Görüş’ten Ak Parti’ye* [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Giddens, A. (2021). *Modernliğin sonuçları* (E. Kuşdil, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Göle, N. (2017). *İslam’ın yeni kamusal yüzleri*. Metis Yayınları.
- Gün, A. (2012). Yaygın din eğitimi kapsamında kadınların eğitimi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 32(32), 237-272. <https://doi.org/10.17120/omuifd.18486>
- Gürer, B. (2019). *Bir din eğitimi problemi olarak kadın ve aile dergisinde kadın konusu* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı.
- Haenni, P. (2011). *Piyasa İslam’ı: İslam suretinde neoliberalizm* (L. Ünsaldı, Çev.). Özgür Üniversite.
- İlyasoğlu, A. (2020). *Örtülü kimlik İslamcı kadın kimliğinin oluşum öğeleri*. Metis Yayınları.
- İşcan, M. Z. (2002). *Siyasal İslam dini ve fıkri temelleri*. Ekev Yayınları.
- Kara, İ. (2001). *İslamcılarının siyasi görüşleri: Hilafet ve Meşrutiyet*. Dergâh Yayınları.
- Karakoç, Ü. (1998). Takdim: düşünceyi söylemek ya da yaşamak. *Kadın Kimliği Dergisi*, 32, 5-6.
- Kırca, S. (2007). *Popüler feminizm / Türkiye ve Britanya’da kadın dergileri*. Bağlam Yayıncılık.
- Koroğlu, A. (2016). Türkiye’de İslâmıcılık düşüncesinin seyrini dergiler üzerinden okumak. İçinde Vahdettin Işık, Ahmet Koroğlu ve Yusuf Enes Sezgin (Ed.), *1960-1980 Arası İslâmci dergilerde toparlanma ve çeşitlenme*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Köse, E. (2014). *Sessizliği söylemek*. İletişim Yayınları.

- Maden, S. ve Altunbay, M. (2016). Türk kültür birliğinin sağlanmasında “Türk Amacı” dergisi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(04), 1-12.
- Maviş, N. (2017). *Türkiye’de İslamcılığın değişen siyasal dili: 1990’lı yıllarda İslamcı dergiler* [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Metin, A. (2011). Kimliğin toplumsal inşası ve geleneksel kadın kimliğinin aktarımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 74-92.
- Neuman, W. L. (2022). *Toplumsal araştırma yöntemleri (1-2 Takım)* (E. Akkaş, Ed.; Ö. Akkaya, Çev.). Siyasal Kitabevi.
- Öz, A. (2016). Kenetlenmenin imkansızlığı: 1960-1980 dönemi İslamcı dergiciliğin macerası üzerine bir değerlendirme. İçinde Vahdettin Işık, Ahmet Köroğlu, & Yusuf Enes Sezgin (Ed.), *1960-1980 arası İslamcı dergiler—toparlanma ve çeşitlenme* (ss. 73-160). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özdemir, E. G., ve Hakyemez, C. (2023). İslâmıcı dergilerde İhvân-ı Müslimîn algısı: Hilâl Dergisi örneği. *e-Makalat Mezhep Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 598-628. <https://doi.org/10.18403/emakalat.1383937>
- Özyurt, C. (2012). *Küreselleşme sürecinde kimlik ve farklılaşma*. Açılım Kitap.
- Seyyar, A. (2007). *İnsan ve toplum bilimleri terimleri ansiklopedik sosyal bilimler sözlüğü*. Değişim Yayınları Kültür Kitapları.
- Shils, E. (2002). *Gelenek, insan bilimlerine prolegomena* (Hüsamettin Arslan, Çev.). Paradigma Yayınları.
- Subaşı, N. (2016). 1960 Öncesi İslam’ı neşriyat: sin(diril)me, tahayyül ve tefekkür. İçinde Vahdettin Işık, Ahmet Köroğlu ve Yusuf Enes Sezgin (Ed.), *1960-1980 Arası İslamcı dergiler toparlanma ve çeşitlenme* (ss. 43-69). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sunar, L. (Ed.). (2019). *Bir başka hayata karşı: 1980 sonrası İslami dergilerde meseleler, kavramlar ve isimler*. Optimum Basım.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Tekeli, Ş. (2015). *1980’ler Türkiye’sinde kadın bakış açısından kadınlar*. İletişim Yayınları.
- Tezcan, D. (2019). Şule Yüksel Şenler (1938-). İçinde Lütfi Sunar (Ed.), *Bir başka hayata karşı: 1980 sonrası İslamcı dergilerde meseleler, kavramlar ve isimler* (ss. 83-84). Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Yıldırım, E. (1999). *Değişen din anlayışının sosyolojisi*. Bilge Yayınları.
- Yıldırım, F. (2021). *1980 sonrası İslamcı dergilerde kadın ve kadının çalışma hayatı: Kadın Kimliği Dergisi örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zeydan, S. P. (2019). *Türkiye’de İslamcılık ve şehirli dindar kadın kimliği: Şadırvan Dergisi örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.